

Met zorg naar de politie

Met zorg naar de politie:

Over besluitvorming rond aangifte van strafbaar gedrag binnen de LVB-zorg

Hendrien Kaal

Uitgever: Brave New Books, Amsterdam

ISBN: 9789402192025

© Hendrien Kaal, 2019

[linkedin.com/in/hendrienkaal](https://www.linkedin.com/in/hendrienkaal)

www.hsleiden.nl/licht-verstandelijke-beperking-en-jeugdcriminaliteit

Voorwoord

Interviewer: Toen die keer dat die jongen heel erg boos was en met stoelen ging gooien, en dat er glas lag. Was er toen veel kapotgegaan?

Respondent: *Ja, alles was wel kapot, ja.*

Interviewer: Doen jullie daar dan aangifte van?

Respondent: *Nee.*

Interviewer: Wordt er überhaupt ooit aangifte gaan?

Respondent: *Nee.*

Interviewer: Waarom niet?

Respondent: *Nou, dat vind ik een hele goede vraag, ja. Weet ik niet, waarom we dat niet doen.*

Medewerkers in de zorg voor mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) worden met enige regelmaat geconfronteerd met delinquent gedrag door hun cliënten. De vraag hoe hier mee om te gaan, en met name de vraag wanneer het strafrecht hierbij te betrekken, leidt niet zelden tot moeilijke dilemma's. Het lectoraat LVB en Jeugdcriminaliteit van Hogeschool Leiden heeft samen met diverse woonlocaties onderzoek gedaan naar hoe er in de praktijk wordt omgegaan met deze dilemma's en welke kennis en afwegingen nodig zijn om dit in de toekomst zo zorgvuldig mogelijk te doen. Het project heeft geleid tot een drietal producten: een checklist, een praatplaat en dit boek.

De checklist geeft zorgverleners handvatten om te beslissen of men in een bepaalde casus een beroep wil doen op het strafrecht of niet. De checklist is geen beslisboom, waarbij bepaalde omstandigheden leiden tot vaste uitkomsten. Daarvoor is de materie waar het om gaat te complex. De checklist helpt wel te overzien welke factoren allemaal meegewogen moeten worden om tot een zorgvuldige beslissing te komen en biedt zo een kapstok om hierover met collega's het gesprek aan te gaan.

In de praktijk bleek dat de argumentatie van medewerkers vaak doorspekt was met vooronderstellingen en overtuigingen. Opvallend was dat

deze soms lijnrecht tegenover elkaar stonden, hetgeen duidelijk maakt dat het - ondanks de stelligheid waarmee ze soms gebracht werden - doorgaans niet om onomstotelijke waarheden gaat. Het is goed om dit onder ogen te zien en de eigen redenering kritisch te bekijken. Om te helpen deze vooronderstellingen en overtuigingen te herkennen hebben we een 'praatplaat' gemaakt met daarop een overzicht van 40 veelgehoorde (vooronder)stellingen. Deze praatplaat kan bijvoorbeeld gebruikt worden in teambijeenkomsten.

Checklist en praatplaat zijn niet in een vacuüm ontstaan en moeten in de context van het voorliggende onderzoek gelezen worden. Dit boek biedt die context. Het biedt feitelijke kennis over bijvoorbeeld het juridisch kader en de mogelijkheden van het strafrecht, maar ook een beschrijving van de diverse factoren die men kan meewegen in de afweging omtrent de inzet van het strafrecht. Dit wordt met diverse voorbeelden uit de praktijk en uitspraken van professionals geïllustreerd. Zo wordt duidelijk hoe onderstaande checklist tot stand is gekomen, maar ook toegelicht hoe de checklist verder invulling kan krijgen.

“Voor mij is een hele opvallende eyeopener van dit project eigenlijk dat het wederzijds wantrouwen eigenlijk nog groter is dan ik van tevoren al dacht. En dat vind ik eigenlijk ergens wel... choquerend is gelijk weer zo'n groot woord, maar het is ook wel verdrietig, want ik denk dat je, door niet over je eigen grenzen heen te kijken en niet gebruik te maken van mogelijkheden die andere partijen misschien bieden en door te denken van 'wij moeten dit oplossen' en 'wij kunnen dit ook oplossen', misschien de beste opties soms wel laat liggen.”

(Woonbegeleider)

De zorgmedewerkers die we spraken ervoeren met name een kennistekort op het gebied van de strafrechtsketen. Zij wisten vaak niet wat zij van het strafrecht konden verwachten, en waar zij de samenwerking zouden kunnen zoeken. Zij hadden verschillende ideeën over hoe deze kennis zou kunnen worden versterkt. Hun voorkeur ging uit naar interactieve manieren: het gesprek aangaan met mensen uit de strafrechtsketen of het organiseren van casusbesprekingen met diverse professionals. Het schrijven van een boek mocht op iets minder enthousiasme rekenen.¹

Toch hebben we ervoor gekozen dat wel te doen. We denken namelijk dat een boek kan helpen om toekomstige ontmoetingen tussen politie en zorgprofessionals en casussenbesprekingen beter vorm te geven. Een bundeling van relevante kennis kan een basis vormen voor dergelijke bijeenkomsten. Die zullen zo hopelijk nog meer vruchten afwerpen. We zijn het echter met de respondenten eens dat het hier niet bij moet blijven, en dat er vooral veel gepraat moet worden. Hopelijk vormen de checklist, de praatplaat en dit boek tezamen hiertoe de aanleiding.

Hoe dan ook is het belangrijk om aandacht te geven aan het onderwerp, want wat je aandacht geeft groeit. Wanneer zorgmedewerkers zich niet afvragen of het strafrecht een rol kan spelen, zullen zij ook geen verdere kennis opdoen over de mogelijkheden van het strafrecht.

Dit boek was niet tot stand gekomen zonder de hulp van velen. Zes woonlocaties van de zorginstellingen Ipse de Bruggen, Gemiva SVG en 's Heeren Loo die we vroegen ons onderzoek te faciliteren reageerden vol enthousiasme. Een groot aantal zorgmedewerkers, politieagenten en andere medewerkers in de strafrechtsketen was bereid om zich te laten bevragen en ons van casussen te voorzien. Een 15-tal jongeren met een LVB vertelden ons over hun visie op straffen. Wij zijn hen allen dankbaar voor hun bijdrage.

Een groot aantal studenten nam deel aan dit onderzoek in het kader van hun studie: zij hielden interviews, zetten vragenlijsten uit en organiseerden focusgroepen. Samen bediscussieerden wij hun bevindingen, in het kader van hun scripties en daarbuiten. Vanwege hun substantiële bijdrage aan dit rapport noem ik hen hier graag bij naam: Andrea Wijns; Claire van Genderen; Denise Meinders; Elleke de Vries; Eline van Egmond; Fabienne Jameson; Ingeborg van der Woude; Liselot de Jonge; Lotte Bruijnes; Jiska de Heer; Julia Lamoree; Marina Oweh; Matthijs Verzaal; Maxime Reder; Meike van der Voet; Mischa Oosterhuis; Myrddin Hermans; Safae Lamchacht; Saffira Zandgrond; Sam Thomlinson; Simone van Leuveren; Steffie Proost; Roos Vegter; Yvette Hage.

Hendrien Kaal
Leiden, april 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inhoudsopgave	9
Tabellen, figuren en tekstkaders.....	10
1 Inleiding	11
1.1 Grensoverschrijdend gedrag in de praktijk.....	11
1.2 Voorgeschiedenis.....	13
1.2.1 LVB en delinquent gedrag.....	13
1.2.2 Veilig Werken in de Zorg.....	14
1.2.3 Veranderende visie op aangifte in de zorg voor mensen met een LVB.....	15
1.2.4 De behoefte aan kennis	18
1.3 Insteek en opbouw van dit boek.....	19
1.3.1 Naar een weloverwogen besluitvorming.....	19
1.3.2 Bronnen van informatie	19
1.3.3 Opbouw van het boek.....	20
2 Probleemgedrag en het strafrecht.....	24
2.1 De grenzen van het acceptabele: gedragsproblematiek of delict?.....	24
2.2 Actoren en procedures in het strafproces	27
2.3 Strafrechtelijke sancties	28
2.4 De politie als handhaver van de openbare orde en verlener van hulp	31
3 Checklist voor een weloverwogen besluitvorming	36
3.1 Het incident.....	36
3.1.1 De 7 W's.....	36
3.1.2 Achtergrondinformatie	37
3.2 Verantwoordelijkheid	40
3.2.1 Eigen verantwoordelijkheid van de professional	40
3.2.2 Betrokkenen bij de besluitvorming	41
3.3 Moeten en mogen.....	45
3.3.1 Aangifte doen: enkele wetenswaardigheden	46
3.3.2 Vrijheid om aangifte te doen vs. aangifteplicht.....	47
3.3.3 Verschoningsrecht.....	48
3.3.4 Geheimhoudingsplicht	48

3.3.5	<i>Conflict van plichten</i>	49
3.4	Afwegingen	51
3.4.1	<i>Ernst van het feit</i>	51
3.4.2	<i>Belanghebbenden en de te verwachten effecten van aangifte</i>	53
3.4.3	<i>Handelingsalternatieven</i>	66
3.4.4	<i>Vooronderstellingen?</i>	78
3.4.5	<i>Gedrag aan te rekenen?</i>	82
3.4.6	<i>Welke waarden?</i>	82
4	Een besluit nemen	89
4.1	Weging	90
4.2	Consultatie	93
4.3	Verantwoording	94
Noten	97

Tabellen, figuren en tekstkaders

Tabel 1: Redenen om geen aangifte te doen (N = 620).....	16
Tabel 2: Redenen om wel aangifte te doen (N=38).....	17
Figuur 1: 40 (Vooronder)stellingen	80
Figuur 2: Checklist voor een weloverwogen besluitvorming	97
Verdieping 1: Tolerantie en criminaliteit	26
Verdieping 2: Ontwikkelingen in het strafrecht	29
Verdieping 3: Jongeren aan het woord	56
Verdieping 4: Aanpassingen aan LVB in het strafrecht	60
Verdieping 5: Wettelijke grenzen van ingrijpen op de woonlocatie	76
Wat vind jij? Casus Stefan	34
Wat vind jij? Casus Dirk	69
Wat vind jij? Casus Yassin.....	70
Wat vind jij? Moreel beraad 'Jasper'	83
Wat vind jij? Moreel beraad 'Joya'	86

1 Inleiding

1.1 Grensoverschrijdend gedrag in de praktijk

Mensen die werken in de zorg voor jongeren en jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking (LVB) worden met regelmaat geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag. Vaak denken we daarbij meteen aan agressie. Dat is misschien ook wel de meest voorkomende vorm van grensoverschrijdend gedrag. Maar als we een aantal woonbegeleiders vragen wat voor grensoverschrijdend gedrag zij allemaal tegenkomen, blijkt dat er veel meer diversiteit is.

Bedreiging *“Ik was alleen aan het werk en er was een jongen die drie weken was weggeweest, op pad, had veel drugs gebruikt. Het was een hele jonge jongen. Hij was eerst een ‘blij puppy’ maar was nu teruggekomen als een verslaafde jongen. Hij leek helemaal een beetje verwilderd. Hij zou weer terug op de locatie komen en zich aan de afspraken gaan houden en de eerste stap was: geen drugs meer. Maar ja, als je drie weken harddrugs hebt gebruikt en dat plots niet meer gebruikt, dan is dat wel even afkicken. En hij heeft me toen toch wel flink bedreigd. Hij zat ook met een groot nietapparaat op de tafel te slaan in de buurt van mijn hand en dat soort dingetjes, dat ik dacht ‘Moet ik hier iets mee? En moet ik hier aangifte van doen?’”*

Aanranding *“We hadden een mannelijke cliënt die de borsten van een vrouwelijke collega aanraakte. Hij had daar ook bepaalde dwanggedachten bij. Hij was vanuit zijn beperking heel erg obsessief, seksueel gezien. Hij wilde ook heel graag een vriendinnetje en maakte de hele tijd seksueel getinte opmerkingen. Hij heeft toen op een woongroep een meisje leren kennen en toen heeft hij ook wat dingen gedaan die niet goed waren. Hij is toen wel gewaarschuwd, dat als hij zoiets nog een keer zou doen de politie zou komen.”*

Lichamelijk letsel *“Er is bijvoorbeeld een cliënte die mijn collega meerdere keren heeft geschopt, waardoor mijn collega is gevallen en nu op krukken loopt. Dat was al de zoveelste keer dat ze agressief was geworden naar een medewerker. En dit was niet agressie die was ontstaan door*